

- א. לגרסת הרמב"ם (יג, כא) ועוד ראשונים, נתכוין לזרוק שמונה זורק ארבע — חייב, ככותב שם משמעון. ע"ע בבאור שיטה זו: רשב"א; אבי עזרי (קמא) שבת יג, כא; שו"ת בית זבול ח"ב יט, ז, כ, יא.
- ב. יש אומרים שלדעת הסובר קלוטה כמי שהונחה דמי, נתכוין לזרוק ארבע זורק שמונה — חייב, שהרי נעשתה מחשבתו, כאילו החפץ היה מונח בארבע. רא"מ הורביץ, בדעת רש"י. ואולם יש סוברים שאין אומרים 'קלוטה' אלא כשבא החפץ לרשות אחרת, שקלטתו הרשות, אבל באותה רשות — אין כאן הנחה. ע' בראשונים לעיל ד.
- ג. ב'מרכבת המשנה' יצא לחדש, שלא פטרו אלא בכגון נתכוין לזרוק ארבע זורק שמונה, שלא הועיל כלום בזריקתו לצורכו, שהרי גם עתה החפץ מרוחק מהמקום שרצה ד' אמות כמו בתחילה, אבל כגון נתכוין לזרוק שמונה זורק י"ב, הרי נתקרב החפץ למקום יעודו ממה שהיה בתחילה, וחייב (מו"מ בסברה זו — ע' בשו"ת שבת הלוי ח"א ככד).

דפים צח — צט

- קלד. א. מה היו מדות העגלות הנושאות את קרשי המשכן?
 ב. מהן מדות קרשי המשכן, וכיצד סדר הצבתם במשכן?
 ג. כיצד היו נישאים הקרשים על העגלות?
 ד. האם העגלות, תחתיהן וצדיהן והשטח שביניהן, היה רשות הרבים?
 ה. כיצד היו פרושות יריעות המשכן ויריעות האהל על המשכן?
 ו. מנין לשיעור רוחב רשות הרבים ט"ז אמה?
- א. ארבע עגלות היו לצורך נשיאת מ"ח קרשי המשכן. י"ב קרש על כל עגלה (כפרש"י).
 אורך העגלה חמש אמות. רחבה בחללה — אמתים ומחצה. עובי הדפנות, האופנים והריוח שבין הדפנות לאופנים — אמתיים ומחצה.
 לפירוש הגאונים, (ולזה הסכימו רבנו תם הר"ה הרמב"ן הרשב"א הריטב"א ועוד), היו שתי עגלות מחוברות יחדיו, שהיה שם עץ ארוך ט"ז אמה, עם מערכות דפנות ואופנים כמו לשתי עגלות. בין חלל עגלה זו לחלל עגלה זו — חמש אמות. ובין דופן היצוני של עגלה זו לדופן היצוני של זו — עשר אמות. דופן העגלה היצוני עם האופן — שתי אמות ומחצה לכל צד.
- ב. מדות הקרשים — עשר אמות גובה הקרש, כולל אמה אחת בתחתיתו ששם הקרש חרוץ ונכנס לתוך חלל האדנים. רוחב הקרש אמה ומחצה. עוביו — אמה אחת. לרבי יהודה, מלמעלן היו הקרשים כלים והולכים עד כאצבע. (יהיו תמים על ראשו — כמו תמו נכרתו. השיפוע היה בעובי הקרש, בצדו היצוני — כדי שיהא הבנין יפה ושוה מבפנים. ריטב"א. יתכן ושיפוע הקרש אינו מתחיל מלמטה אלא רק מחצי גובהו. עפ"י תוס'). לרבי נחמיה, כשם שלמטם עובים אמה כך מלמעלם עובים אמה (יחדו).
 הקרשים צריך שיהיו שלמים ולא מנוסרים מכמה חתיכות עצים. (כן דרש רבי נחמיה מתמים. ב'הדושי הר"ן פרש: שיהיו שלמים וחלקים ולא יצאו חתיכות עץ מן הנסר).
 עשרים קרשים בדרום המשכן, עומדים זה אצל זה במקביל, וכמו כן עשרים בצפון, רוחבם נתון לאורך המשכן. סך האורך הכולל (מבחוץ) 30 אמה (20 1.5).
 לירכתי המשכן ימה — ששה קרשים, ועוד שני קרשים במקצועות (= פינות), כך שרוחבה של הדופן המערבית מבחוץ הוא י"ב אמה (8 1.5) ומבפנים (רוחב חלל המשכן) עשר אמות. הקרשים שבמקצועות

תופסים ברחבם חצי אמה בחלל המשכן ואמה כנגד הדופן הצפונית / הדרומית. [לרבי יהודה האומר מלמעלן כלים והולכים, היו הקרשים שבמקצועות משופים למעלה משני צדדים, כדי שיתישרו בקו אחד עם הקרשים שבצפון ובדרום].

הבריה התיכון בתוך הקרשים, מבריה מן הקצה אל הקצה על פני המשכן כולו, ובנס היה עומד. ויש דעה אחרת, בברייתא דמלאכת המשכן, שהיה מחולק לשלשה בריחים נפרדים, מקצה כל קיר ועד קצהו, ולא היה מעשה נסים (תוס').

ג. סדר נשיאת הקרשים על העגלות —

ארכם של קרשים מונח לרוחב העגלות מלמעלה. שלש קומות של קרשים, ארבעה קרשים בכל קומה, מונחים על חודם (= עביים).

לפרש"י, הקרשים מונחים בשני סדרים של שני קרשים צמודים, ובאמצע נשארת אמה אחת פנויה, לשם פונות טבעות הקרשים הפנימיים. ואילו הקרשים החיצוניים — טבעותיהם פונות כלפי חוץ העגלה. משמע מרש"י שאם רוצים אפשר לסדר הקרשים על רחבם, בשלשה סדרים של קרשים בני ארבע קומות. והתוס' כתבו שלא נהגו כן.

ומשום כך לא צמצמו את אורך העגלה יותר — כדי לרווח בין הקרשים שלא ידחקו אלו את אלו מתוך כובדם ויפלו.

לפירוש רבנו חננאל ורבנו תם, הקרשים היו מסודרים זה על זה כאריח על גבי לבנה, ולא מכוונים, כך שכל העגלה היתה מקורה בקרשים.

לרש"י, היו שתי עגלות מהלכות זו לצד זו, ועוד שתי עגלות מאחריהם, כל עגלה נושאת י"ב קרשים הבולטים מימינה ומשמאלה חמש אמות לכל צד.

לגאונים, היו שתי העגלות מחוברות, כנזכר, והיו משכיבים כל קרש על שתי דופני העגלות, ולא היו הקרשים בולטים מהעגלות ולחוץ. ועוד שתי עגלות מחוברות, מאחריהן.

ד. אמר רב משום רבי חייא: עגלות, תחתיהן וביניהן וצדיהן — רשות הרבים. ופרשו 'תחתיהן' — תחת הריח הפנוי שבאמצע, שאין הקרשים מכסים אותו לגמרי כאמור, וגם העגלה עצמה לא היתה אטומה מלמטה אלא עשויה יתדות. אבל השטח המקורה בקרשים — אין דינו כרשות הרבים. (עפ"י רש"י).

התוס' פרשו שלא היה תחתיהן רשות הרבים אלא בטרם הניחו את הקרשים, או שהניחו מקצתם בלבד ועדיין נשאר מקום פנוי, אבל לאחר הנחת כל הקרשים, הרי נתקרה כל שטח העגלה. ולמאן דאמר קרשים מלמעלן כלים והולכים עד כאצבע, ודאי יש ריח פנוי שאינו מקורה, כאשר הקרשים שכובים על עביים — תחת אותו שיפוע העובי שמתקצר והולך.

העגלות עצמן היו גבוהות עשרה טפחים, כך שהן מהוות רשות היחיד כאשר הקרשים מונחים עליהן. ואף על פי שגדיים בוקעים תחתיהן, היות ומגוף העגלה עד קצה הקרשים למעלה יש עשרה טפחים, דינה כרשות היחיד (עפ"י תוס' כאן ובעירובין לג. פט:).

ה. יריעות המשכן, העשויות תכלת וארגמן ותולעת שני ושש — עשר יריעות מחוברות [חמש יריעות תפורות — המחברת האחת. ועוד חמש יריעות במחברת השנית. שתי המחברות מחוברות זו לזו בקרסים ולולאות אשר נראים ככוכבים ברקיע].

אורך היריעה האחת — 28 אמות. רחבה — 4 אמות. נמצאו היריעות כשהן מחוברות — 40 אמה אורך בין הכל.

חלל המשכן, אורכו 30 אמה ורחבו 10 אמות.
 מדת רחבו אינה מוכחת מתוך הכתובים, ואומר ר"י שלמדים זאת מבית עולמים, שרוחבו היה שליש מארכו, 20 רוחב ו60 אורך (וע"ע רש"ש; שפת אמת).
 השלך ארכן של יריעות לרוחב המשכן; עשר אמות לגג. לרבי נחמיה, אמה נוספת לכל צד המכסה את עובי הקרשים למעלה, נשארו שמונה אמות פרושות על הדופן. הרי שתי אמות מגולות — אמה של האדנים ועוד אמה מהקרשים. לרבי יהודה, הקרשים הולכים וכלים מלמעלה כאצבע, נמצאו היריעות מכסות תשע אמות בדפנות, ורק אמת האדנים מגולה.
 השלך רחבן של יריעות לארכו של המשכן; שלשים אמות — לגג. נשארו עשר אמות — לרבי נחמיה, אמה אחת מכסה את עובי הקרשים שבמערב, נותרו תשע אמות פרושות מאחור, ואמת האדנים מגולה. ואילו לרבי יהודה — גם אמת האדנים מכוסה.
 יריעות האהל, הן יריעות העוזים המאהילות על יריעות המשכן — אחת עשרה יריעות [בשתי מחברות, המחברות זו לזו בקרסי נחושת]; אורך היריעה — 30 אמות, רחבה — 4 אמות.
 השלך ארכן לרוחב המשכן — 10 אמות לגג והשאר פרוש לצדדים; לרבי נחמיה, עוד אמה לכיסוי עובי הקרשים, נשארו תשע אמות פרושות בצדי כל דופן, ואמת האדנים מגולה. לרבי יהודה — אמת האדנים מכוסה.
 השלך רחבן לאורך המשכן — 30 אמה לגג. עוד שתי אמות (— חצי רוחב היריעה) למכפלת שבחזית מזרח. (וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל). נשארו 12 אמה. לרבי יהודה, עשר אמות מכסות את הדופן המערבית ועוד שתי אמות סרוחות על הקרקע. לרבי נחמיה, שצריך אמה נוספת לעובי הקרשים, אין על הקרקע אלא אמה אחת. (ושנאמר חצי היריעה העדת תסרח על אחרי המשכן — תסרח מתברותיה, אמה אחת ממנה לכסות האדנים ואמה אחת על הקרקע).

ו. רוחב רשות הרבים ט"ז אמה (על ט"ז אמה. טור או"ח שמה. וע' נשמת אדם ריש כלל מט; מגדים חדשים כאן) — ממשכן, לפי שרוחב העגלות עם מה שביניהם ט"ז אמה, ועוד אמה נצרכת לבן לוי הנדחק לתקן את הקרשים המשתלפים ממקומם.

דף צט

- קלה. א. בור וסלע שגבהם עשרה — מה דינם לענין רשויות שבת? והאם בור וחולייתו מצטרפים לכדי שיעור הווית רשות?
 ב. עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה, וזרק חפץ ונח על גביו — מה דינו?
 ג. כותל ברשות הרבים גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה, שמקיף לכרמלית ועשאה רשות היחיד, וזרק מרה"ר ונח על גביו — מה דינו?
 א. בור וסלע שגבהם עשרה ורחבם ארבעה טפחים, הנוטל מהם והנותן על גבם — חייב, שהם מהוים רשות היחיד. פחות מכן — פטור.
 בור וחולייתו מצטרפים לגובה עשרה כדי שהבור ייחשב רשות היחיד. כן אמר רבי יוחנן, ותניא כוותיה.
 א. כתבו התוס', וכן משמע מרש"י, שהחוליה עצמה אינה רשות היחיד אם אין בגבהה עשרה, והמוציא ממנה לרשות הרבים או מרה"ר אליה — פטור. ואילו דעת הרא"ה (מובא ב'חודשי הר"ן).
 שחייב — אם הועילה החוליה להוות מחיצה לשטח הבור, לעצמה לא כל שכן?! וכן נקט המאירי.

וכן משמע מהריטב"א, (ומה שכתב שם 'וכדפרש"י' צ"ב). וכן הביא החזו"ן-איש (סב, יג) מהרשב"א שנקט כן כהנחה פשוטה. (וע"ש בבאור דעת התוס'). ובשפת-אמת (בע"ב) צדד, שאף לדברי התוס' מידי ספק לא יצא הדבר. ועע"ש.

ב. היתה החוליה בעצמה גבוהה עשרה, אעפ"י שאין בה מקום רחב ארבעה טפחים — חייב, שהבור מצטרף עם החוליה לרוחב ארבעה, מפני שניתן להניח על גבה דף רחב ולהשתמש עליו. אבל אם אין בחוליה בעצמה גובה י' — אין חייבים עליה אם אינה רחבה ד' (עפ"י תוס' כאן ובסוכה ד:). ואולם כמה ראשונים הביאו מהירושלמי, שאין הבור משלים לחוליה לרוחב ארבעה אלא אם העומד מרובה על החלל, אבל אם החלל מרובה — לא. וכן פסק הרי"א ויעוד. ולדעת התוס' נראה שלא אמר הירושלמי אלא לענין להחשיב הבור כחורי רשות היחיד, אבל החוליה עצמה, היות ויכול להניח דבר ולהשתמש, לעולם נידונית כרה". עפ"י הנצי"ב. וע"ע: ט"ז או"ח שמה סק"ב; הדושי הגר"ה הלוי שבת יד, א.

ב. עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה, וזרק מרה"ר ונח על גבו — רב מרדכי נסתפק בדבר, שמא ייפטר מפני שהחפץ בא ממקום פטור (- למעלה מ' טפחים) לרשות היחיד.

ואף על פי שלא נח במקום פטור, מכל מקום אינו בא לרשות היחיד מכח עקירה ראשונה באופן ישיר אלא מכח כחה, שכשהגיע למעלה מ' החל לרדת באלכסון לרה"י, והרי יש הפסק בין עקירה ראשונה להנחה. עפ"י תוס'. ובעל המאור נקט שספקו של רב מרדכי אמור בכל אופן, גם כשנח מכח עקירה ראשונה ממש, וכתב שיש כמה ברייתות ומימרות שנקטו לחיוב, ולא שמען רב מרדכי. והרמב"ן בחידושו פירש שהספק אמור רק בעמוד עשרה ברשות הרבים, לפי שהוא עומד במקום פטור, ואין האויר נידון כרשות היחיד אלא בחצר המוקפת מחיצות ולא בעמוד. (פירוש נוסף בסוגיא — ב'פני יהושע).

רבה ורב יוסף ואב"י פשטו לרב מרדכי את ספקו, שחייב — ולא קיבל. ולהלכה יש לנקוט כדברי כל האמוראים, לחיוב (ראשונים).

מבואר בגמרא שחריץ שבעמוד, שהוא למטה מ' טפחים — דינו כרשות היחיד, כשאר חורי רשות היחיד. ומפני שרוב העמוד גבוה עשרה, לכך השקעים שבו נידונים כחורי רה"י, אבל אם הרוב משוקע, אין השקעים נידונים כרה"י (עפ"י חזו"ן איש סב, יג).

ג. הסיקו (עולא; רבי יוחנן), כותל ברה"ר גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה, ומוקף לכרמלית ועשאה לרשות היחיד, הזורק ונח על גביו חייב — לאחרים הוא מהוה מחיצה, לעצמו לא כל שכן?! וכל שכן אם הוא מקיף לרה"ר ועשאה רשות היחיד, פשוט שמהוה מחיצה כלפי עצמו, שהרי הועיל לעשות את רה"ר לרה"י (תוס').

דפים צט — ק

קלו. מה הדין במקרים דלהלן?

א. בור תשעה ועקר ממנו חוליה והשלימו לעשרה.

ב. בור עשרה ונתן לתוכו חוליה ומיעטו.

ג. זרק דבילה ברשות הרבים ד' אמות ונדבקה על פני הכותל.